

І. Ю. Коновалова,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри теорії та історії музики,
Харківської державної академії культури

СТИЛЬОВІ ВИМІРИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ХХ СТОЛІТТЯ

Інтенсифікація і динамізм соціокультурних і художніх процесів парадоксальної доби ХХ ст., яка є віддзеркаленням глибини зростаючих протиріч у взаємовідносинах людини зі світом, суттєво вплинули на розвиток європейської музичної культури та позначилися на структурі музичного мислення. Наслідком таких тенденцій стає трансформація усталених і поява нових мистецьких явищ, ускладнення жанрово-стильової системи музичної творчості, що характеризується розмаїтістю репрезентацій та принципово не вкладається в одне загальне визначення.

Багатовимірність та амбівалентність реалій музики ХХ ст., зростання її аксіологічних чинників, розширення образно-емоційного змісту та раціоначала детермінує звернення до проблематики стилю – узагальнювальної мистецької категорії, своєрідної метаструктури, котра є найвагомим інструментом осягнення семантичного потенціалу художньої творчості як у конкретних мовних проявах, так і в загальноестетичному й соціокультурному аспектах.

Актуалізація проблем стилю і стилістики в часопросторі ХХ ст. відзначається у зв'язку зі встановленням нової комунікативної ситуації, посиленням ролі культурного і мистецького діалогу та зверненням композиторської практики до різних історичних пластів музичної культури, в тому числі її генетичних джерел (фольклорних і культових), що продукують на образно-художньому рівні співіснування минулого і сьогодення, традиційного і новітнього, елітарного і масового тощо. Цей факт засвідчують гострі дискусії в царині музикології та численні праці провідних вчених (М. Арановський, Б. Асаф'єв, Н. Горюхіна, Г. Григор'єва, Є. Назайкінський, Т. Левая, В. Медушевський, М. Михайлов, С. Скребков, В. Сиров, М. Тараканов, Є. Шевляков, А. Шнітке, А. Цукер та ін.), які активно розробляють окреслене проблемне поле в пошуках визначення специфіки музичного мислення. Сучасні науковці, узагальнюючи накопичений досвід осягнення концептосфери стилю, усвідомлюють необхідність створення нової теоретичної моделі

останнього на основі цілісного підходу й інтеграції новітніх досягнень філософсько-естетичної та культурологічної думки, пошуків у царинах психології творчості й когнітивної музикології.

Стиль – «вищий рівень художньої єдності» (С. Скребков), «динамічна система відношень» (Є. Шевляков), залежна від духовно-ментальних, психологічних і структурних (зовнішніх та внутрішніх) детермінант, що складно піддається аналітичній аргументації. Подібно своєрідному індикатору, стиль, що є історично мінливим утворенням і підлягає трансформації, фіксує духовно-естетичні потреби часу та проектує їх на мовно-музичні властивості. Динаміка художньо-стильової еволюції, зміни мистецької свідомості значною мірою скеровані соціокультурними чинниками, які впливають на змістовно-концепційний, а також внутрішньо текстовий рівні музичних творів.

Провідні й тісно пов'язані між собою різновиди стилю: епохально-історичний, національний, а також індивідуальний, композиторський, що є вираженням особистісного смислу в музиці та інтерпретується В. Медушевським як «художній світ, пронизаний свідомістю автора» [2, с. 17], утворюють ієрархічну системну цілісність. Протягом ХХ ст. у кожному з даних сегментів стиль диференціюється (в тому числі структурі авторської творчості та окремого твору), демонструє множинність проявів дифузії та інтеграції, виявляє свою інтерпретативну й рефлексивну властивість та розкривається в принципово новій художньо-смісловій якості. В межах індивідуального стилю виявляються зв'язки з позаособистісним змістом, генетичними основами музичної культури й художніми системами різних історичних епох, що концентрують ціннісно-етичний контекст.

Об'єктом музично-художнього стильового осягнення постають складні колізії життя. Натомість, музична практика розширяє власні функції та горизонти, демонструючи прагнення до самопізнання, самоусвідомлення і можливості досягнення культурологічного рівня узагальнення бурхливих процесів. Сміслову сутніх метаморфоз стильової сфери, помітно зростаючих у другу половину даної доби, розкривають термінологічні позначення: багатостилля, «мислення стилями», «полістилістика» (А. Шнітке), інтертекстуальність, гіперстиль тощо.

Однією з найхарактерніших прикмет художньої культури ХХ ст. загалом та вагомою рисою всіх напрямів музики даного століття зокрема є стильова множинність, що типізує духовні прагнення доби. Зазначена властивість підтверджена співіснуванням і складною взаємодією в музиці трьох стильових пластів (фольклорного,

академічного і популярно-масового), наявністю неостильових явищ (неокласицизм, неофольклоризм, неороманитизм тощо) і постмодерних (постструктуралізм) стильових тенденцій.

Таким чином, «стильовий плюралізм», зумовлений амбівалентністю соціокультурної та духовної атмосфери часу, а також багатоплощинністю музичної дійсності, посиленої взаємодією національних традицій, визначає на сучасному етапі, за висловом М. Арановського, сам «спосіб існування музичної культури» [1, с. 154].

ЛІТЕРАТУРА

1. Арановский М. Симфонические искания. Проблема жанра симфонии в советской музыке 1960-1975 годов: Исследовательские очерки. – Л., 1979. – С. 154-155.
2. Медушевский В. К проблеме сущности, эволюции и типологии музыкальных стилей // Музыкальный современник. Вып 6. – М., 1984. – С. 9-17.

С. П. Коновалова,
завідувач лабораторії досліджень
нематеріальної культурної спадщини
Харківського обласного
організаційно-методичного центру
культури і мистецтва

НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЯК ЧИННИК МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ГРОМАДУ

Протягом останніх десятиліть у світі зростає інтерес до культурної спадщини як специфічного ресурсу розвитку в регіональному та місцевому масштабах. Це, зокрема, визначає новий погляд на феномен культурної спадщини з точки зору того, хто саме, з якою метою та якими засобами бере участь у процесі «управління» культурним надбанням [8 с. 145]. Економічні фактори можуть бути важливими вже на стадії «герітизації» – процесу визнання того чи іншого явища як культурної спадщини. Вважається, що раціональне використання культурних благ відкриває безліч можливостей для економічного розвитку, в першу чергу, громадам із менш розвинутою економікою, обмеженими природними, фінансовими та людськими ресурсам. Віра в ефективність такого підходу вилилася в розробку глобальних стратегій для окремих регіонів, наприклад, Північної Африки та Центрального Сходу, в яких особливе місце займає використання потенціалу місцевої культурної спадщини [4].

Коли йдеться про нематеріальну культурну спадщину, то її цінність для місцевих громад визначається кількома чинниками [2]:

- ♦ збільшення доходів і рівня зайнятості жінок, які традиційно є носіями нематеріальної спадщини та часто складають економічно вразливу групу, особливо в країнах, що розвиваються;
- ♦ (ре)інтеграція маргіналізованих груп через залучення до активної участі в суспільному та культурному житті громади. Зміцнення культурної ідентичності, зростання самооцінки та почуття гідності серед її представників;
- ♦ міжкультурний обмін через організацію та участь у фестивалях, майстер-класах і, за рахунок туризму, сприяють полікультурному діалогу, що веде до розуміння та більшого співпереживання «іншим»;
- ♦ охорона та збереження культурного різноманіття, актуалізація традиційних методів управління ресурсами сприяють сталому розвитку та раціональній взаємодії з природним середовищем.